

Використані джерела

1. Большая Н.В. Научно-исследовательская деятельность в школе // Управление школой. – 2008 – №19-21. – С. 85-87.
2. Васильева А.И. Учителю детей наблюдать природу. – Мн.: Нар. освіта, 1972. – 128 с.
3. Державні стандарти базової і повної середньої освіти / Освітня галузь “Технологія” // Трудова підготовка в закладах освіти. – 2004. – № 1. – С. 1-6.
4. Коротяев Б.И. Учение – процесс творческий.: И опыта работы. – М.: Просвещение. 1980 – 120 с.
5. Осипенко Л.Є. Формування дослідницьких вмінь сільських школярів // Пост методика. – 2005. – №1. – С.27-33.

Getta V., Dzhevaga G.

BASIC WORK OF TEACHER ASSIGNMENTS ARE FROM ORGANIZATION OF PUPILS' RESEARCH ACTIVITY

In the article the value of teacher activity is reflected in organization of group work after direction agricultural researcher which is directed on development of pupils' creative capabilities.

Key words: *agricultural research activity, work of group, organization of researches.*

Надійшла до редакції 15.07.2010

УДК 37. 091. 12. 011

Носовець Н.М.

СУТНІСТЬ І ЗМІСТ ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ СУЧАСНОГО ВЧИТЕЛЯ

В статті розглянуто поняття педагогічної майстерності, її компоненти. В ній проаналізовано показники ефективності педагогічної діяльності вчителя.

Ключові слова: *педагогічна майстерність, педагогічна техніка, педагогічна компетентність, педагогічна діяльність, педагогічні здібності, педагогічні вміння.*

Актуальність проблеми. Серед найважливіших завдань побудови гуманного суспільства важливе місце належить удосконаленню системи шкільної освіти. Зрозуміло, що в цьому зв'язку підвищуються вимоги до змісту вищої педагогічної освіти по вихованню гармонійно розвинутої особистості вчителя, здатної до творчої роботи. Зокрема, актуалізується проблема формування готовності майбутніх вчителів до професійної діяльності, на базі оволодіння ними комплексом спеціальних знань, умінь, навичок, виховання в них високих моральних, особистісних і психофізіологічних якостей.

Реалізація сучасної політики в освіті неможлива без педагога, який володіє професіоналізмом, творчим потенціалом, займає провідні інтелектуальні позиції в суспільстві.

Мета статті: проаналізувати компоненти педагогічної майстерності, її значення в професійній діяльності вчителя.

Педагогічний професіоналізм визначається через поняття «педагогічна майстерність», яка може розглядатися і як ідеал педагогічної діяльності, що спонукає педагогів до самовдосконалення, і як еталон, що містить оцінку ефективності педагогічної праці.

Педагогічну майстерність переважно сприймають як найважливішу професійну якість особистості вчителя і вихователя.

Усе більшу популярність отримують ідеї прихильника проблем педагогічної майстерності А.С. Макаренка, який вважав, що педагогічна майстерність не є справою талановитих людей, що «...майстром може зробитися кожний, якщо йому допоможуть і якщо він сам буде працювати» [3]. Педагог багато розмірковував про педагогічну майстерність на сторінках своїх праць, зокрема «Педагогічна поема», «Деякі висновки з мого педагогічного досвіду», «Про мій досвід», «Мої педагогічні погляди» тощо. Він був переконаний в тому, що майстерність завжди розвивається в

діяльності, але до неї не зводиться, не обмежується лише високим рівнем розвитку соціальних узагальнених умінь. Сутність її – в особистості вчителя, його позиції, здатності виявляти творчу ініціативу.

Педагогічна майстерність, що базується на вміннях, на кваліфікації, на думку А.С. Макаренка – це знання педагогічного процесу, вміння його побудувати, привести в рух. Тому, нерідко педагогічну майстерність зводять до вмінь і навичок педагогічної техніки, в той же час це тільки один із компонентів майстерності, що проявляється ззовні.

І.А. Зязюн виділяє наступні компоненти педагогічної майстерності: гуманістична спрямованість педагога, педагогічна техніка, педагогічна компетентність, педагогічні здібності [6].

Провідне місце в професіограмі вчителя посідає спрямованість його особистості. Спрямованість особистості педагога – це мотиваційна зумовленість його дій, вчинків, усієї поведінки конкретними життєвими цілями, джерелом яких є потреби, суспільні вимоги. Н.В.Кузьміна виділяє три основні типи спрямованості, що визначають характер педагогічної діяльності вчителя, серед яких гуманістична спрямованість — найголовніша характеристика майстерності. Гуманістична спрямованість — спрямованість на особистість іншої людини, утвердження словом і працею найвищих духовних цінностей, моральних норм поведінки й стосунків. Це вияв професійної ідеології вчителя, його ціннісного ставлення до педагогічної дійсності, її мети, змісту, засобів, суб'єктів.

Наступний компонент – педагогічна техніка. В реальній практиці саме у володінні педагогічною технікою виражається майстерність і професіоналізм вчителя. Виділяють такі компоненти педагогічної техніки:

1) вміння управляти собою: володіння емоційним станом, фізичне здоров'я, соціальна чутливість, техніка мовлення;

2) вміння взаємодіяти з особистістю: організаторські, комунікативні та оціночні вміння.

А.С. Макаренко твердив, що для нього та й для інших педагогів "стали вирішальними такі "дрібниці": як стояти, як сидіти, як підвестися зі стільця, з-за стола, як підвищити голос, усміхнутися, як подивитись" [3, т.3, с.215]. видатний педагог неодноразово наголошував на необхідності для вчителя володіти прийомами організації власної поведінки і впливу на учня. Він увів для позначення цього явища поняття "педагогічна техніка". Педагогічна техніка, як сукупність професійних умінь, сприяє гармонійному поєднанню внутрішнього змісту діяльності вчителя і зовнішнього його вираження.

Педагогічна професія є одночасно перетворюючою й керуючою. А для того, щоб керувати процесом розвитку особистості, необхідно бути компетентним. Тому поняття професійної компетентності педагога, на думку російського дослідника Л.І. Міщенка, виражає єдність його теоретичної і практичної готовності в цілісній структурі особистості та виражає її професіоналізм.

Отже, наступним компонентом педагогічної майстерності є педагогічна компетентність. Зміст професійної компетентності педагога визначається кваліфікаційною характеристикою. Вона представляє собою нормативну модель компетентності педагога та відображає науково обґрунтований склад професійних знань, умінь і навичок. Іншими словами кваліфікаційна характеристика – це система узагальнених вимог до вчителя на рівні його теоретичного й практичного досвіду.

У загальному вигляді психолого-педагогічні знання визначаються навчальними програмами. Психолого-педагогічна підготовка майбутнього педагога, що відображає єдність змістовної та операційної структур педагогічної діяльності, передбачає достатньо широкі знання методологічних основ педагогіки, закономірностей соціалізації й розвитку особистості, сутності, цілей і технологій виховання та навчання, законів анатомо-фізіологічного і психічного розвитку дітей, підлітків, юнацтва. Тому психолого-педагогічна підготовка майбутнього вчителя модулює й реалізує методологію, теорію й технологію педагогічної діяльності, закладає основи гуманістично орієнтованого мислення педагога.

Психолого-педагогічні й спеціальні знання – необхідна, але не достатня умова професійної компетентності. Більшість з них, такі як теоретико-практичні та методичні знання, являються передумовою педагогічних вмінь і навичок. Педагогічні вміння – це сукупність педагогічних дій, що поступово розгортаються в зовнішньому і внутрішньому плані (частина їх може бути автоматизована – навички), спрямованих на вирішення завдань розвитку гармонійної особистості та заснованих на теоретичних знаннях. Так, теоретична підготовка майбутнього педагога виражається в узагальненому вмінні педагогічно мислити або в конструктивних і гностичних вміннях, які відносяться до групи внутрішніх (ідеальних) вмінь. В свою чергу конструктивна і гностична діяльність можуть бути здійсненні при наявності у педагога аналітичних, прогностичних і проєктивних вмінь. Гностична діяльність потребує також рефлексивних вмінь. Практична готовність вчителя в структурі його професійної компетентності виявляється у зовнішніх (предметних) вміннях – вміннях педагогічно діяти. До них відносяться організаторські (А.І. Щербаков до них відносить мобілізаційні, інформаційні, розвиваючі, орієнтаційні вміння) й комунікативні вміння (перцептивні вміння, безпосередньо вміння спілкуватися і педагогічної техніки).

Проте швидкість набуття майстерності не регламентується лише накопиченням професійних знань. Справді, студентові, який добре вчиться в педагогічному вузі, не завжди легко на педагогічній практиці в школі. Є індивідуальні передумови успішної діяльності, стимулятори професійного зростання – здібності.

Отже, четвертим елементом у структурі педагогічної майстерності є здібності до педагогічної діяльності. Вони залежать від особливостей перебігу психічних процесів, що сприяють успішній педагогічній діяльності. Аналіз педагогічних здібностей здійснено у низці фундаментальних досліджень.

Якщо говорити про генеральну здібність, що об'єднує всі провідні, то вона найточніше визначена Н.В. Кузьміною – це чутливість до людини, яка росте, до особистості, яка формується [2].

Спираючись на педагогічні дослідження, можна виокремити такі шість провідних здібностей до педагогічної діяльності:

- 1) комунікативність;
- 2) перцептивні здібності;
- 3) динамізм особистості;
- 4) емоційна стабільність;
- 5) оптимістичне прогнозування;
- 6) креативність [6, с. 33-34].

Здібності до педагогічної діяльності можна оцінити залежно від того, як швидко йде професійне навчання.

Майстерність формується на основі практичного досвіду. Але не кожний досвід стає джерелом професійної майстерності. Таким джерелом є тільки праця, що осмислена з точки зору її сутності, цілей і технології діяльності. Педагогічна майстерність – це сукупність особистісно-ділових якостей і професійної компетентності педагога.

Н.В. Кузьміна пропонує виділити три рівня діяльності вчителя:

- майстерність відсутня, але деякі компоненти в діяльності вчителя та його особистості обумовлюють можливість її існування;
- про вчителя говорять, що він «гарний вчитель», «майже майстер», але за певними ознаками його не вважають майстром;
- вчителя характеризують як майстра своєї справи [2].

Вчителя-майстра відрізняє перш за все характер конструктивної діяльності. Так, під час розробки уроку по конкретній темі майстер має на увазі всю систему знань учня і той результат, який він хоче отримати через декілька років.

Дослідженнями встановлено характерні відмінності і в знаннях вчителів першої й третьої груп. "Знання предмета" для даних груп вчителів висуваються на перше місце. Але якщо на друге місце вчителі – не майстри ставлять "знання методики викладання", то вчителі-майстри – "знання психології дітей", в свою чергу ці знання дозволяють вміло використовувати методики в професійній діяльності вчителя.

Наприклад, серед здібностей, завдяки яким А.С. Макаренко досяг успіхів у розв'язанні педагогічних завдань, передусім слід назвати здібності відчувати й розуміти глибини людської психіки, її особливості. «Я вмів розпізнавати, – писав педагог, – їхні почуття з ознак, мені одному відомих: з глибини погляду, з рум'янцю ніяковості, з далекої уваги з-за рогу, з ледь охриплого голосу, зі стрибків і бігу після зустрічі» [3, т.3, с. 442]. Завдяки спостережливості педагог-новатор міг блискуче діагностувати ситуацію, що забезпечувало точний прогноз настрою або поведінки підлітка чи дорослого. Але тонке і глибоке знання особистості вихованців пояснюється не тільки педагогічною інтуїцією, талантом А.С.Макаренка, він доклав багато зусиль для фіксації та терплячого накопичення знань про кожного.

Педагогічна діяльність, як і будь-яка інша, має не тільки кількісну міру, але й якісні характеристики. Педагогічна діяльність – процес творчий. Саме творчий характер є її важливою об'єктивною характеристикою. Вона обумовлена тим, що різноманітність педагогічних ситуацій вимагає варіативних підходів до аналізу і розв'язання педагогічних задач.

Основними показниками ефективності діяльності вчителя в педагогічній практиці прийнято вважати:

- удосконалення навчального процесу;
- рівень сформованості предметних компетенцій учнів;
- підвищення рівня вихованості дітей;
- майстерність і педагогічний професіоналізм вчителя.

Таким чином, головними визначальними елементами педагогічної майстерності вчителя є професіоналізм, компетентність, продуктивність, соціально спрямовані особистісні якості. Сформувані і розвинути у майбутнього педагога названі елементи – важливе завдання вищої педагогічної школи. Цьому сприяють навчальні курси педагогічного циклу. Аналізуючи навчальні плани підготовки майбутніх вчителів багатьох ВНЗ, на жаль, можна констатувати той факт, що години на вивчення таких дисциплін як «Основи педагогічної майстерності», «Педагогічна творчість», «Інноваційні педагогічні технології» скорочуються або взагалі виключаються з планів. Зазначені недоліки підтверджують тезу щодо необхідності реформування системи підготовки вчителів, для чого необхідно осмислити й затвердити на рівні держави або регіону цільові програми психолого-педагогічної підготовки.

Використані джерела

1. Дубасенюк А.А. Професинальное становление педагога. – Житомир, 1993. – 144 с.
2. Кузьмина Н.В. Очерки психологии труда учителя. Психологическая структура деятельности учителя и формирование его личности. – Л.: Из-во Ленинградского ун-та, 1967. – 183 с.
3. Макаренко А.С. Педагогические сочинения: В 8-ми томах / Редкол.: М.И. Кондаков (гл. редактор) и др. – М.: Педагогика, 1983 – 1986

4. Нечволод Л. Системний підхід до формування педагогічної майстерності вчителя // Наук. вісник. – Чернівці: Рута, 2003. – Вип.181. – С. 118-122.
5. Островерхова Н. Критерії оцінювання педагогічної майстерності вчителя // Завуч. – 2006. – № 10 (квітень). – С. 8-11. – Наша вкладка.
6. Педагогічна майстерність: Пдручник / І.А. Зязюн, Л.В. Крамушенко, І.Ф. Кривонос та ін.; За ред. І.А.Зязюна. – 2-ге вид., допов. і переробл. – К.: Вища школа, 2004. – 422 с.

Nosovets N.

ESSENCE AND CONTENT OF MODERN TEACHER'S PEDAGOGICAL EXCELLENCE

In the article concept of pedagogical excellence its components are considered. The criteria of pedagogical activity efficiently are analysed.

Key words: *pedagogical excellence, pedagogical technique, pedagogical competence, pedagogical activity, pedagogical capabilities, pedagogical abilities.*

Надійшла до редакції 03.04.2010

УДК 37.014.5:004

Терещенко С.П.

СУЧАСНИЙ СТАН ІНФОРМАТИЗАЦІЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

У статті розкривається суть інформатизації освіти, її нормативна база та стан на сучасному етапі розвитку суспільства, роль комп'ютерної техніки у процесі педагогічної діяльності.

Ключові слова: *інформатизація освіти, інформаційно-комунікаційні технології, комп'ютерна техніка.*

Актуальність проблеми. Для переходу від індустріального до інформаційного суспільства необхідно підготувати людину до швидкого сприйняття та оброблення великих обсягів інформації, оволодіння сучасними засобами, методами і технологією роботи. Крім того, нові умови роботи породжують залежність інформованості однієї людини від інформації, нагромадженої іншими людьми. Тому вже недостатньо вміти самостійно освоювати і нагромаджувати інформацію, треба навчитися такій технології роботи з інформацією, коли підготовлюються і приймаються рішення на основі колективного знання. Це говорить про те, що людина повинна мати певний рівень культури поведіння з інформацією. Для відображення цього факту було введено термін "інформаційна культура".

Інформаційна культура – це вміння цілеспрямовано працювати з інформацією, використовуючи для отримання, оброблення та передавання її комп'ютерну інформаційну технологію, сучасні технічні засоби і методи.

© Терещенко С.П., 2010